

НИЙСЛЭЛИЙН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ДАРГА А.БАЯР ТАНАА

Тогтоолын төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.1.4 дэх заалт, Монгол Улсын Засгийн газрын 2001 оны “Хамгаалалтын бүс тогтоох тухай” 96 дугаар тогтоолын 1 дэх заалт, 2020 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 13 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн “Гандантэгчэнлин хийд орчмыг цэцэрлэгт хүрээлэн болгон өөрчлөх тухай” Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулан үүгээр өргөн мэдүүлж байна.

Тогтоолын төслийг зохих журмын дагуу Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэж өгнө үү.

Хавсралт 5 хуудастай.

Б.СЭМЖИДМАА

НИЙСЛЭЛИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

Гандантэгчилэн хийд орчмыг цэцэрлэгт хүрээлэн
болгон өөрчлөх тухай

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Засгийн газрын 2001 оны “Хамгаалалтын бүс тогтоох тухай” 96 дугаар тогтоолын 1 дэх заалт, 2020 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 13 дугаар тогтоолыг тус тус үндэслэн Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Баянгол дүүргийн 16 дугаар хороонд байрлах Гандантэгчилэн хийд орчмыг Үндэсний түүх, өв соёлын дурсгалт цогцолбор бүхий ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэн болгон өөрчлөх, тохижилт, бүтээн байгуулалт хийхийг Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын Захирагч (Х.Нямбаатар)-д зөвшөөрсүгэй.

2.Тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хурлын Засаглал эрх зүйн хороо (Б.Сэмжидмаа)-нд даалгасугай.

ДАРГА

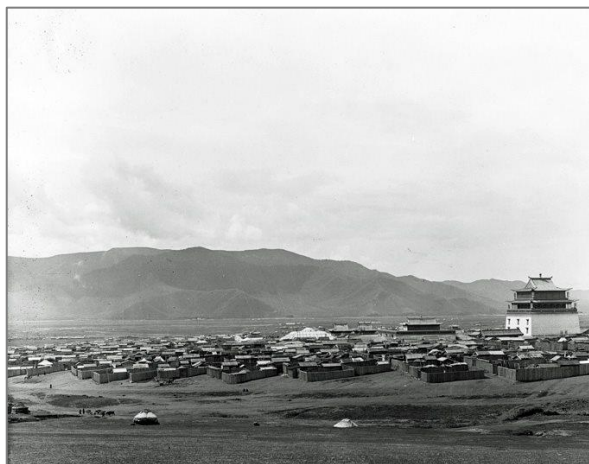
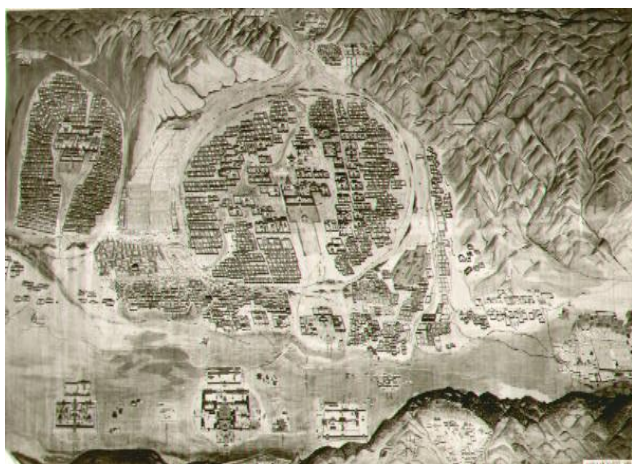
А.БАЯР

ГАНДАН ОРЧМЫН ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН ТОГТООЛЫН ТАНИЛЦУУЛГА

Нийслэлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2024 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 24/08 дугаар тогтоолоор баталсан “Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагчийн 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2.4-д “Үндэсний агуулга бүхий соёлын бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, хотын соёлыг дээдэлсэн иргэнийг төлөвшүүлнэ” гэх зорилтыг дэвшүүлсэн.

Энэ хүрээнд Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагуудын санал болон хотын эдийн засаг, нийгмийн хэрэгцээ шаардлага, ач холбогдлыг эрэмбэлэн нэгдмэл, цогц арга хэмжээг төлөвлөн, дээрх хөтөлбөрийн 2.4.2-т “Гандантэгчилэн хийд орчмыг Үндэсний соёлын өвийн дурсгалт болон Буддын шашны соёлын өвийн цогцолбор газар болгох орчин нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна” гэсэн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгасан.

Гандантэгчэнлин хийд нь Их хүрээний сүм дугануудын төлөөлөл болж үлдсэн цөөхөн суурьшуудын нэг юм.

Анх 1838 онд тавдугаар Богд Жибзундамбын зарлигаар барьж, 1855 онд улсын шашин, төрийн төв Их хүрээний нэг хэсэг болсон түүхтэй.

Их хүрээний хотын бүтэц нь шашны төвүүд дээр суурилсан бөгөөд хийдүүд нь хотын зохион байгуулалтын гол цөм болж байжээ.

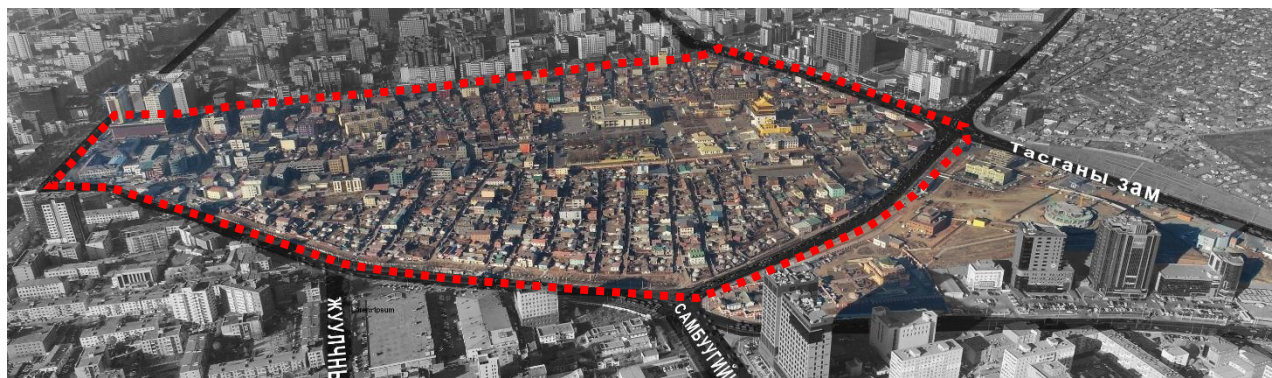
Гандантэгчэнлин хийд болон Гэсэр сүмийн орчмын нутаг дэвсгэрийг, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 6-д заасныг үндэслэн Монгол улсын Засгийн газрын 2001 оны 04 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 96 тоот тогтоолоор Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутаг, дурсгалт газрын ангилалд багтаан хамгаалалтад авсан бол Засгийн газрын 2020 оны 01 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 13

дугаар тогтоолоор “Гандантэгчэнлин хийдийн цогцолбор”-ыг улсын хамгаалалтын зэрэглэлд байх түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалд авсан.

Иймд тус хийд нь шашин, соёл, архитектурын өв болохоос гадна Улаанбаатар хотын аялал жуулчлалын гол цэгүүдийн нэг болсон билээ. Монгол Улсад ирж буй жуулчдын 92 хувь нь Улаанбаатар хотоор дамжин аялдаг бол эдгээр жуулчдын 60-70 хувь ганданг зорин ирдэг байна. 2025 онд тус хийдийг 43000 жуулчид ирсэн байна.

Иймээс “Гандантэгчинлэн хийд” орчмын газрыг агаар, хөрс, орчны бохирдлоос хамгаалах, түүх, шашин, соёлын онцгой байдлыг хадгалах зорилгоор цаашид зөвхөн **түүхийн дурсгалт байгууламж**, цэцэрлэгт хүрээлэн, ногоон байгууламжийн төсөл хэрэгжүүлэхийг тус тогтоолын төслийг боловсруулсан. Олон улсын туршлагаас үзвэл өөрсдийн хотын түүх соёл шингэсэн орчныг алхахад ээлтэй гудамжнууд төлөвлөсөн, нээлттэй талбай, ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгээр хүрээлүүлсэн иргэдэд таатай орчныг бүрдүүлсэн байдаг.

Одоогийн байдлын тойм

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 16 ДУГААР ХОРООНЫ НУТАГ ДЭВСГЭР

1:5,000

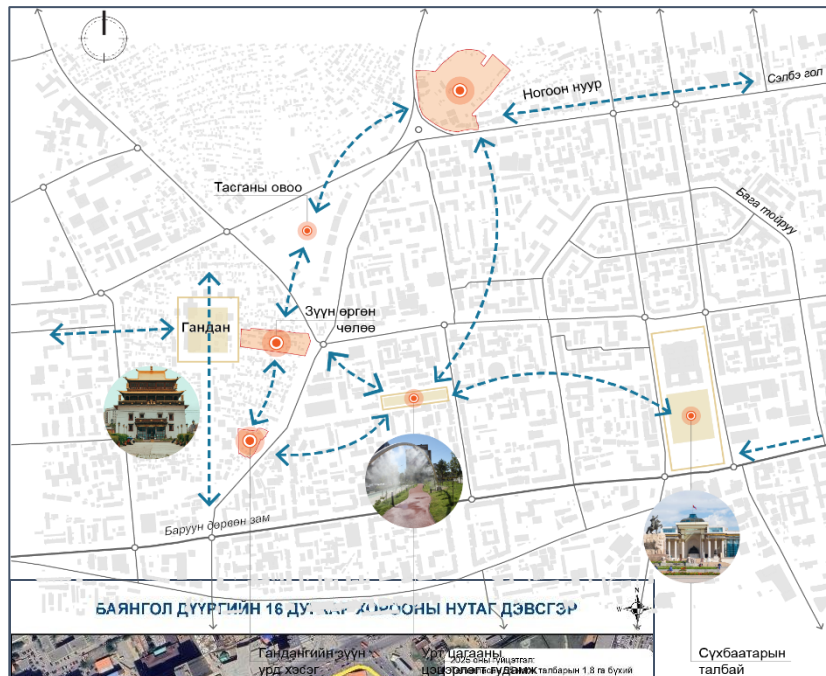
3/11/2026

Гандан орчмын газрыг 2003 онд иргэнд өрхийн зориулалтаар газар өмчлүүлэх тухай хуулийн дагуу иргэд оршин суугчдад өмчлүүлжээ.

2025 оны статистик мэдээгээр

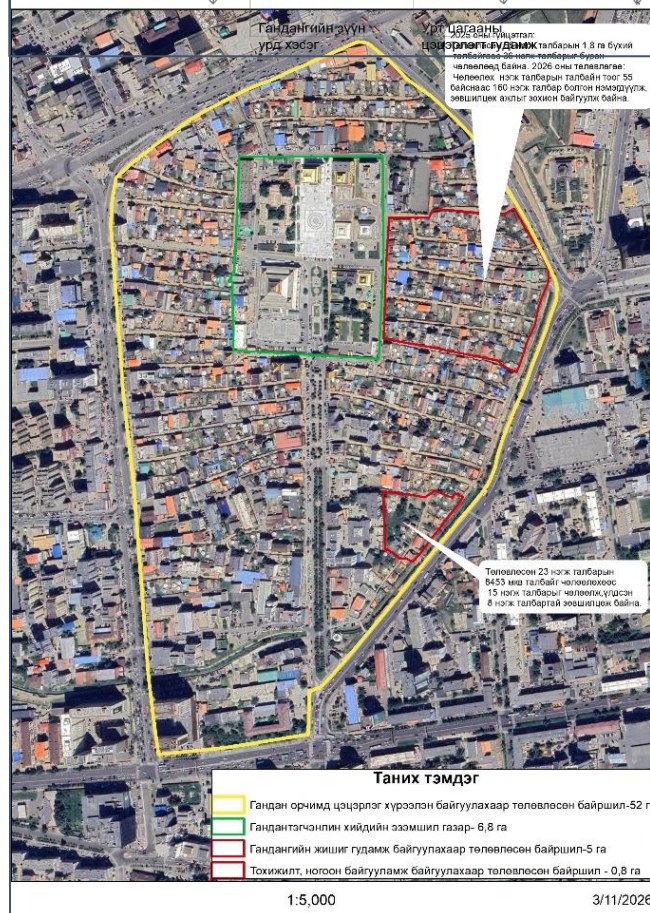
- Газрын хэмжээ – 55 га
- Хүн амын тоо – 5266
- Оршин суудаг өрх – 1516
- Нэгж талбар – 970
- Өмчлөх гэрчилгээтэй– 806 нэгж талбар
- Эзэмших ашиглах гэрчилгээтэй - 164 нэгж талбар
- Аж ахуй нэгж – 142

Эхний ээлжийн тохижилтын ажлын явц

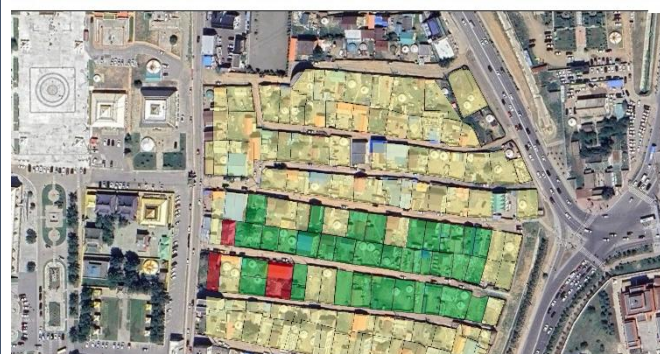

2025 онд Гандангийн дэнжийн зүүн хэсэг болон зүүн урд эхний ээлжийн ногоон байгууламж цэцэрлэгт хүрээлэнг байгуулахаар газар чөлөөлөлтийн ажлыг эхлүүлсэн.

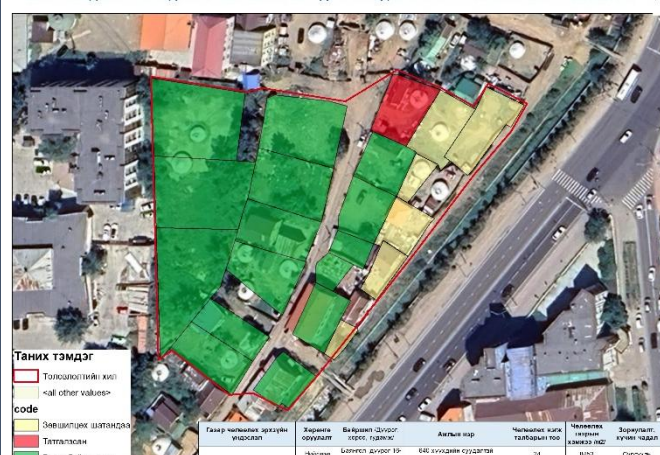
2025 онд 160 нэгж талбарын 1,8 га газрыг чөлөөлөхөөс 36 нэгж талбарыг чөлөөлөөд байна. 2026 онд 124 нэгж талбарыг чөлөөлөхөөр газар чөлөөлөлтийн ажлыг зохион байгуулж байна.

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 16 ДУГААР ХОРОО ГАНДАНГИЙН ЖИШГ ГУДАМЖ ТОХИЖИЛТ БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 16 ДУГААР ХОРОО 640 ХҮҮХДИЙН СУУДАЛТАЙ СУРГУУЛИЙН ГАЗАР ЧӨЛӨӨЛӨЛТ

Тохижилт

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2020 оны 1 дүгээр сарын 8-ны өдөр

Дугаар 13

Улаанбаатар хот

ЖАГСААЛТ БАТЛАХ ТУХАЙ

Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 13.1.7-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Улсын хамгаалалтын зэрэглэлд байх түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын жагсаалт"-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.
(Энэ тогтоолын хавсралтад Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоол, Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмэлт, өөрчлөлт орсон)
2. Жагсаалтад орсон үл хөдлөх дурсгалын эх төрх, бүрэн бүтэн байдлыг хамгаалах талаар холбогдох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэгт, үл хөдлөх дурсгалыг хамгаалах, сэргээн засварлахад шаардагдах зардлыг жил бүрийн улсын төсөвт тусгаж байхыг Сангийн сайд Ч.Хүрэлбаатарт тус тус даалгасугай.
3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалын жагсаалт батлах тухай" Засгийн газрын 2008 оны 5 дугаар сарын 14-ний өдрийн 175 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД У.ХҮРЭЛСҮХ

БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН САЙД Ё.БААТАРБИЛЭГ

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ (ЗАХИРАМЖ)

ХАМГААЛАЛТЫН БҮС ТОГТООХ ТУХАЙ

2001 оны 4 дүгээр сарын 25-ны өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 96

Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалах тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт оршдог түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалууд болох Гандантэгчинлэн хийд, Гэсэр сүмийн хамгаалалтын бүсийг 58,0 га, Богд хааны Ногоон ордны хамгаалалтын бүсийг 5,7 га, Чойжин ламын сүмийн хамгаалалтын бүсийг 2,0 га, Дамбадаржаа хийдийн хамгаалалтын бүсийг 10,5 га, Гэр хэлбэрт модон дуганууд буюу Дашчойлин хийдийн хамгаалалтын бүсийг 1,7 га, Чин ван Ханддоржийн байшингийн хамгаалалтын бүсийг 0,5 га газар байхаар тус тус тогтоосугай.
2. Хамгаалалтын бүсэд түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт зүйлийн хадгалалт хамгаалалт, бүрэн бүтэн байдалд хохирол учруулахуйц үйл ажиллагаа явуулах, барилга барихгүй байхыг Нийслэлийн Засаг дарга М.Энхболдод даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд Н.ЭНХБАЯР

Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны сайд А.ЦАНЖИД

Засгийн газрын 2020 оны 13 дугаар

тогтоолын хавсралт

УЛСЫН ХАМГААЛАЛТЫН ЗЭРЭГЛЭЛД БАЙХ ТҮҮХ, СОЁЛЫН ҮЛ ХӨДЛӨХ

ДУРСГАЛЫН ЖАГСААЛТ

№	Аймаг, сум, хот, дүүргийн нэр	Дурсгалын нэрс
1. Архангай аймаг		
1.	Батцэнгэл	Луу гүний хүрээний цогчин дуган
2.		Худгийн толгойн Хүннүгийн оршуулгын газар
3.		Цацын дэнжийн цогцолбор дурсгал
4.		Шивэртийн амны цогцолбор дурсгал (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
5.	Ихтамир	Алтан сандал уулын цогцолбор дурсгал
6.		Баянцагааны хөндийн буган чулуун хөшөөд
7.		Тайхар чулуу
8.	Өгийнуур	Талын гурван хэрэм
9.		Чилэн балгас (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
10.		Тамирын Улаан хошууны Хүннүгийн оршуулгын газар (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
11.	Өндөр-Улаан	Балгасан тал (Гол мод-2)-ын Хүннүгийн язгууртны оршуулгын газар
12.		Их Жаргалантын цогцолбор дурсгал
13.	Тариат	Дадгын өвөлжөөний хүн чулуун хөшөөд
14.	Хашаат	Хөшөө Цайдмын цогцолбор дурсгал
15.	Хотонт	Баянголын амны "Дөрвөлжингүүд" гэх булш
16.		Дойтын толгойн туурь
17.		Хар балгас
18.	Эрдэнэбулган	Булган уулын бурхадын зураг
19.		Зая гэгээний хийдийн цогцолбор
20.	Эрдэнэмандал	Гол модны Хүннүгийн язгууртны оршуулгын газар
21.		Хархул хааны балгас
22.	Өлзийт (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Харганын дөрвөлжин
2. Баян-Өлгий аймаг		
1.	Баяннуур	Цагаан Хөшөөтийн хүн чулуун хөшөө
2.	Бугат	Эрээн Харганатын хөшөө
3.	Буянт	Хөлцөөтийн хадны зураг
4.	Ногооннуур	Сумын төвд орших хүн чулуун хөшөө
5.		Ямаат Улаан уулын хүн чулуун хөшөө
6.	Сагсай	Даяннуур орчмын хүн чулуун хөшөө
7.		Цагаан асгын цогцолбор дурсгал (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
8.		Бага харгайтын хүн чулуун хөшөө (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
9.	Улаанхус	Бага Ойгорын хадны зураг
10.		Хар ямаатын голын хүн чулуун хөшөө
11.	Цэнгэл	Арал толгойн хадны зураг
12.		Билүүтийн хадны зураг
13.		Могойтын рашааны хүн чулуун хөшөө
14.		Цагаан голын цогцолбор дурсгал
15.		Шивээт Хайрханы хадны зураг
16.	Алтай	Тошингийн амны цогцолбор дурсгал (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
3. Баянхонгор		
1.	Баянлиг	Бичигтийн амны хадны зураг
2.		Зоог Зуухын чулуун зэвсгийн бууц
3.		Лигийн Цагаан агуй
4.	Бөмбөгөр	Тай нуурын гэрэлт хөшөө
5.	Бууцагаан	Дундмандал, Адагмандал уулын хадны зураг, бичээс
6.	Галуут	Бурхант хясааны бурхадын хөрөг, бичээс
7.		Чин сүжигт Номун хааны хийдийн цогцолбор,
8.	Өлзийт	Замын Хашаатын хадны зураг
9.		Их Булган уулын чулуун зэвсгийн суурин, хиргисүүр
10.		Уран хайрханы чулуун зэвсгийн бууц (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор хассан)
10.	Эрдэнэцогт	Хачин ламын сүм
11.		Шатар чулууны цогцолбор дурсгал
12.	Баян-Өндөр (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Чихэн агуй

13.	Баян-Овоо (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Уран хайрханы чулуун зэвсгийн бууц
4. Булган аймаг		
1.	Баян-Агт	Шивээт улааны цогцолбор дурсгал
2.	Баяннуур	Майхан уулын Шороон бумбагар
3.	Бугат	Бичигтийн гарамны хадны зураг
4.	Дашинчилэн	Харбухын балгас
5.		Цогтын Цагаан байшин, гэрэлт хөшөө
6.		Чин толгойн балгас
7.	Могод	Хөл Асгатын цогцолбор дурсгал
8.	Сайхан	Байширын усны буган чулуун хөшөөд
9.		Моюунчурын гэрэлт хөшөө
10.	Сэлэнгэ	Ингэт толгойн хүн чулуун хөшөө
11.	Хутаг-Өндөр	Бийбулагийн балгас
12.		Төлбөрийн голын чулуун зэвсгийн суурин
5. Говь-Алтай аймаг		
1.	Алтай	Шар тээгийн палеонтологийн дурсгалт газар
2.	Бигэр	Бичигтийн бууцны хадны зураг, бичээс
3.		Бигэр Номун ханы хийдийн туурь (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
4.	Дарви	Гурван эрээний нурууны палеонтологийн дурсгалт газар (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор өөрчлөлт орсон)
5.	Жаргалан	Сүмийн дэнжийн цогцолбор дурсгал
6.		Тоосготын хүн чулуун хөшөө
7.	Тонхил	Шататын бэлчирийн цогцолбор дурсгал
8.	Халиун	Цагаан голын хадны зураг
9.	Цогт	Хиргист хоолойн булшнууд
10.	Тайшир	Овооно харын Хүннүгийн язгууртны булш (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
11.	Чандмань	Шаахар толгойн хадны зураг (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
5 ¹ .Говьсүмбэр аймаг (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)		
1.	Сүмбэр	Дагвасүндэл бурхан
6. Дархан-Уул аймаг		
1.	Орхон	Хүйтэний голын хадны зураг, бичээс
7. Дорноговь аймаг		
1.	Иххэт	Олон байшинтын туурь
2.		Хэсэг байшинтын туурь
3.	Мандах	Сүйхэнтийн палеонтологийн дурсгалт газар
4.	Хатанбулаг	Эргилийн зоон палеонтологийн дурсгалт газар
5.	Сайншанд (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Хамрын хийдийн туурь
6.	Сайхандулаан (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Хар хөтлийн палеонтологийн дурсгалт газар
8. Дорнод аймаг		
1.	Халхгол	Их бурхантын цогцолбор дурсгал
2.		Шонх Таван толгойн хүн чулуун хөшөө
3.	Цагаан-Овоо	Хэрлэн барс хотын туурь, суварга
9. Дундговь аймаг		
1.	Адаацаг	Сүм Хөхбүрдийн балгас
2.	Баянжаргалан	Хүрэн духын палеонтологийн дурсгалт газар
3.	Гурвансайхан	Ярх уулын чулуун зэвсгийн үеийн бууц
4.	Өлзийт	Дэл уулын хадны зураг, бичээс
5.	Эрдэнэдалай	Сангийн далай хийдийн Цогчин дуган
6.		Үнстийн хийдийн Цогчин дуган
10. Завхан аймаг		
1.	Алдархаан	Мөнгөт хясааны хүн чулуун хөшөө
2.		Хөшөөтийн амны хүн чулуун хөшөө (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
3.	Баянтэс	Хөх хошууны боомын булшнууд
4.	Цэцэн-Уул	Янживын шилийн хүн чулуун хөшөөд
5.	Шилүүстэй	Дааган дэлийн цогцолбор дурсгал
5.	Яруу	Хөшөөтийн амны хүн чулуун хөшөө (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор хассан)
6.		Яруугийн голын хүн чулуун хөшөөд
7.	Цагаанчулуут	Хяларын өвөлжөөний хадны зураг (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
11. Орхон аймаг		
1.	Жаргалант	Айрагийн гозгорын оршуулгын газар

12. Өвөрхангай аймаг		
1.	Баруунбаян-Улаан	Андай сайр, Шанд гол, Таацын гол, Татал голын палеонтологийн дурсгалт газрууд
2.	Бат-Өлзийт	Төвхөн хийд
3.	Гучин-Ус	Өөшийн нуруу, Хөөвөрийн палеонтологийн дурсгалт газар
4.		Паалуугийн хадны зураг (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
5.	Уянга	Онгийн голын цогцолбор дурсгал
6.	Хайрхандулаан	Хөгшин тээлийн балгас
7..	Хархорин	Гүмбийн дэнжийн буган чулуун хөшөө
8..		Зараа толгойн зураг, бичээс
9.		Мойлтын амны чулуун зэвсгийн бууц
10.		Мэлхий толгойн туурь, мэлхий чулуу
11.		Ханджамцын суварга
12.		Хархорум хотын туурь, чулуун яст мэлхий
13.		Шанхын хийдийн дуганууд
14.		Эрдэнэ зуу хийдийн цогцолбор
13. Өмнөговь аймаг		
1.	Булган	Баянзаг, Төгрөгийн ширээ, Авдрант, Алаг тээгийн палеонтологийн дурсгалт газар
2.		Баянзагийн чулуун зэвсгийн дурсгалт газар
3.		Цахиуртын хөндий чулуун зэвсгийн дархны газар
4.	Гурвантэс	Хэрмийн цав, Цагаан хошуу, Бүгийн цав, Гурилын цав, Алтан-Уул, Нэмэгт, Ухаа толгодын палеонтологийн дурсгалт газар
5.	Манлай	Могойн дэлийн палеонтологийн дурсгалт газар
6.		Шар цавын палеонтологийн дурсгалт газар
7.	Номгон	Бичигтийн хадны зураг
8.	Ханбогд	Байшин цав, Хуурай цав, Үрэлбэ, Амтгайн палеонтологийн дурсгалт газрууд
9.		Дэмчигийн хийд, Эрээтийн хийд, Цогзолын хийдийн туурь
10.		Жавхлант хайрханы хадны зураг
11.		Мангасын хүрээ (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
12.		Хавиргын зоон палеонтологийн дурсгалт газар (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
13.	Цогт-Овоо	Алгуй-Улаан цавын палеонтологийн дурсгалт газар
14. Сүхбаатар аймаг		
1.	Дарьганга	Алтан овооны хүн чулуун хөшөөд
2.		Ламтын хүн чулуун хөшөөд
3.		Хөргийн хөндийн хүн чулуун хөшөөд
4.	Мөнххаан	Устай бургастайн чулуун зэвсгийн бууц
5.	Наран	Сөдөтийн цагаан чулууны бичээс
6.	Онгон	Таван толгойн цогцолбор дурсгал
7.		Шивээтийн хүн чулуун хөшөөд
8.	Түвшинширээ	Донгойн ширээний цогцолбор дурсгал (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
15. Сэлэнгэ аймаг		
1.	Алтанбулаг	Ардын намын Төв хороо, Түр Засгийн газар байрлаж байсан байшин
2.	Баруунбүрэн	Амарбаясгалант хийдийн цогцолбор
3.	Мандал (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)	Бороогийн дөрвөлжин
16. Төв аймаг		
1.	Алтанбулаг	Өнгөтийн цогцолбор дурсгал
2.		Морин толгойн булшнууд
3.	Батсүмбэр, Борнуур	Ноён уулын Хүннүгийн язгууртны оршуулгын газар
4.	Баянжаргалан	Гуа дов
5.	Баянцагаан	Гашуун балгастайн гэрэлт хөшөө
6.		Хүүхэн хонгорын хүн чулуун хөшөөд
7.		Чихэртийн зоон хүннүгийн оршуулгын газар
8.	Борнуур	Бороогийн суурин
9.	Дэлгэрхаан	Дуутын хар чулууны бичээс
10.		Их хөшөөтийн цогцолбор дурсгал
11.	Зуунмод	Манзуширын хийдийн туурь, бурхадын зураг
12.	Мөнгөнморьт	Бүрхийн дөрвөлжин
13.		Сарьдагийн хийдийн туурь
14.		Тэрэлжийн дөрвөлжин
15.	Өндөрширээт	Уянгын үзүүрийн хадны зураг
16.	Эрдэнэ	Гүнжийн сүмийн үлдэгдэл
17.		Тоньюкукын цогцолбор дурсгал
18.	Заамар	Хэрмэн дэнжийн балгас (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
17. Увс аймаг		

1.	Давст	Бор нурганы хүн чулуун хөшөөд
2.	Зүүнхангай	Зураагийн улаан хадны зураг
3.	Сагил	Дунд Турагийн хад үзүүрийн хадны зураг
4.		Можоогийн хадны зураг
5.	Тариалан	Халхайтын дэнжийн цогцолбор дурсгал
6.	Хяргас	Да лам Цэрэнчимэдийн гэрэлт хөшөө
7.	Өмнөговь	Шар булгийн Онцын хадны зураг (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
18. Ховд аймаг		
1.		Гурван цэнхэрийн агуйн хадны зураг
2.	Манхан	Ишгэн толгойн хадны зураг
3.		Тахилтын хотгорын Хүннүгийн язгууртны булш
4.	Мөнххайрхан	Улаан толгойн бичээс
5.	Мөст	Баянзүрхийн цогцолбор дурсгал
6.	Үенч	Ямаан усны хадны зураг
7.	Ховд	Сөртийн хөшөө чулуу
8.	Цэцэг	Халиуны хөтлийн хүн чулуун хөшөө
9.	Эрдэнэбүрэн	Цамбагаравын хадны зураг
10.	Жаргалант	Сангийн хэрэм (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
19. Хөвсгөл аймаг		
1.	Алаг-Эрдэнэ	Эрхэлийн Улаантолгойн цогцолбор дурсгал
2.	Арбулаг	Эрчүү хотын туурь
3.	Баянзүрх	Монгорцог, Хөнгөрцөгийн хадны зураг
4.	Бүрэнтогтох	Уушигийн өврийн цогцолбор дурсгал
5.	Галт	Хөшөөтийн дэнжийн цогцолбор дурсгал (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор өөрчлөлт орсон)
6.	Төмөрбулаг	Зуны голын цогцолбор дурсгал
7.	Цагаан-Уул	Бор хужирын буган чулуун хөшөөд
8.		Хөшөөтийн цогцолбор дурсгал
9.	Тариалан	Зүлэгтийн голын буган чулуун хөшөөд (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
20. Хэнтий аймаг		
1.		Өглөгчийн хэрэм
2.	Батширээт	Рашаан хадны цогцолбор дурсгал
3.	Баян-Адрага	Дуурлиг нарсны Хүннүгийн язгууртны оршуулгын газар
4.	Баянхутаг	Сэрвэн хаалганы бичээс
5.	Биндэр	Борбулагийн булш
6.	Дэлгэрхаан	Аваргын балгас
7.	Жаргалтхаан	Дуулга уулын Хүннүгийн оршуулгын газар
8.	Мөрөн	Салбар уулын бичээс
9.		Балдан Бэрээвэн хийдийн цогцолбор, бурхадын зураг, бичээс
10.	Өмнөдэлгэр	Дунд Жаргалантын цогцолбор дурсгал
11.	Хэрлэн	Гэлэн гэх хүн чулуун хөшөө
12.		Цэцэн ханы ордны цогцолбор
13.	Цэнхэрмандал	Цэнхэрмандалын бичээс (Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор нэмсэн)
21. Улаанбаатар хот		
1.	Баянгол	Гандантэгчэнлин хийдийн цогцолбор
2.		Ардын намын Төв хороо, Ардын Засгийн газар түр байрлаж байсан байшин
3.	Баянзүрх	Гачууртын амны хадны зураг
4.		Дарь-Эхийн сүмийн чулуун багана, гол сүм
5.		Их тэнгэрийн амны хадны зураг (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
6.		Дамбадаржаа хийдийн цогцолбор
7.		Дашчойлин хийдийн гэр хэлбэрт модон дуганууд
8.		Чин ван Ханддоржийн байшин
9.	Сүхбаатар	Чойжин ламын сүмийн цогцолбор
10.		Маршал харш (Х.Чойбалсангийн өвлийн ордон) (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
11.		Богд хааны ногоон ордны өмнөх 2 ширхэг чулуун арслан (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор нэмсэн)
12.	Сонгинохайрхан	Туулын Хар түнийн ордны туурь
13.		Богд хааны ногоон ордны цогцолбор
11.	Хан-Уул	Их тэнгэрийн амны хадны зураг (Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоолоор хассан)
14.	Чингэлтэй	Анхны "Өндөр хоршоо"-ны 2 давхар байшин
15.	Чингэлтэй	Гэсэр сүмийн цогцолбор

Дугаарлалтад Засгийн газрын 2021 оны 179 дүгээр тогтоол, Засгийн газрын 2024 оны 65 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон.